

درس اصول علم اقتصاد (۲)

فصل هفتم

بازار پول

تعريف پول

- پول وسيله اي براي مبادله کالاها و خدمات
- اشيايي مانند صدف، نمك و پوست (وسيله مبادله در دوران گذشته) و اسكناس، چك، اسناد بهادار و كارتهاي بانكي (وسيله مبادله در دوران كنوني) پول ناميده مي شود.
- پول داراي سه نقش و **وظيفه وسيله مبادله، معيار سنجش ارزش و وسيله ذخيره ارزش** است.
- امروزه علاوه بر وظايف سه گانه فوق، پول را **عامل رونق يا ركود فعاليتهاي اقتصادي** نیز معرفي مي کنند.

چگونگی پیدایش و تکامل پول

- **مرحله اول:** مبادله مستقیم کالا با کالا (مبادله پایاپای)
- **مرحله دوم:** استفاده از کالایی خاص برای مبادله
- **مرحله سوم:** استفاده از فلزات بخصوص طلا و نقره
- **مرحله چهارم:** سیستم تک فلزی

قانون گرشام: پول بد پول خوب را از جریان خارج می کند.

- **مرحله پنجم:** ایجاد پول کاغذی
- **مرحله ششم:** استفاده از پول بانکی یا تحریری

پول به عنوان وسیله مبادله

- در مبادله کالاها و خدمات به جای **مبادله مستقیم یا پایاپای** یا **تهاتری** از پول به عنوان واسطه مبادله استفاده میشود و کالاها و خدمات با پول معاوضه میشوند.
- **مشکلات مبادله پایاپای:** در مبادله پایاپای هر فروشنده کالا یا خدمت باید کسی را بیابد که اولاً کالای او را نیاز داشته باشد و ثانیاً کالای مورد نیاز او را داشته باشد.
- پول مبادله تهاتری را به دو مبادله مستقل تفکیک میکند. **فروش یک کالا با پول و خرید کالای دیگر با پول** در زمان یامکان دیگر

پول به عنوان معيار سنجش

- ارزش اقتصادي کالاها و خدمات را بر حسب واحد پول مي سنجيم.
- اين امر موجب سهولت در مقايسه ارزش کالاها و خدمات مي شود.
- در حاليكه در يك اقتصاد تهاتري امكان مقايسه ارزش کالاها وجود ندارد.

پول به عنوان وسیله ذخیره ارزش

- پول به دریافت کنندگان درآمد امکان می دهد تا مصرف خود را برای مدتی نامعین به تعویق اندازند.
- پول وسیله ای برای نگهداری پس انداز و ثروت است.
- هرچند به دلیل تورم ارزش پول در طول زمان کاهش می یابد.

انواع پول رایج

۱. **پول نقد:** سکه و اسکناس که توسط بانک مرکزی ضرب و چاپ شده و در اختیار جامعه قرار می‌گیرد پول نقد نامیده می‌شود. بانک مرکزی در مقابل **ارزهای خارجی** که دولت یابصادر کنندگان در اختیار او قرار می‌دهند یا به عنوان **اعطای وام به دولتها و بانکها**، مسکوک و اسکناس در اختیارشان قرار می‌دهد.

۲. **پول بانکی (تحریری):** بانکها در مقابل قبول سپرده اشخاص حقیقی و حقوقی ابزارهایی در اختیار سپرده گذاران قرار می‌دهند. **چک و کارتهای بانکی** از این ابزارها هستند.

انداز گيري مقدار پول در اقتصاد

چه ميزان پول در جامعه وجود دارد و
اين مقدار چه ميزان نقدینگی در جامعه ايجاد میکند؟

کاهش اشتغال و رکود

کمتر از نیاز جامعه
ميزان نقدینگی
بیشتر از نیاز جامعه

تورم

انداز گيري مقدار پول در اقتصاد

۱. حجم پول: اسکناس، پول فلزي يا مسكوك و سپرده هاي دیداري

۲. حجم نقدینگی: اسکناس، پول فلزي يا مسكوك، سپرده هاي دیداري (پول) + دارايي هاي كه قابليت نقدینگی بسیار بالايي دارد مانند سپرده هاي پس انداز و مدت دار (شبه پول)

شبه پول + پول = حجم نقدینگی

۱۳۸۴				۱۳۸۳		
اسفند	آذر	شهریور▲	خرداد▲	اسفند▲	آذر▲	
۳۱۷۹۱۹/۴	۲۷۳۰۵۶/۳	۲۶۲۶۵۲/۵	۲۳۹۰۹۹/۷	۲۵۲۸۱۵/۱	۲۲۲۱۳۴/۹	۱- پول
۵۰۶۷۵/۶	۳۸۴۷۹/۳	۳۹۱۴۴/۰	۳۶۳۴۳/۵	۴۴۷۷۲/۰	۳۳۶۳۷/۷	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۲۶۷۲۴۳/۸	۲۳۴۵۷۷/۰	۲۲۳۵۰۸/۵	۲۰۲۷۵۶/۲	۲۰۸۰۴۳/۱	۱۸۸۴۹۷/۲	سپرده‌های دیداری بخش غیردولتی
۶۰۳۱۰۰/۰	۵۵۹۰۶۷/۴	۵۲۲۲۹۶/۰	۴۶۵۴۸۶/۶	۴۳۳۰۵۲/۱	۴۰۳۸۴۳/۷	۲- شبه پول
۹۳۲۳۰/۱	۸۳۹۰۶/۱	۸۰۹۴۸/۶	۷۱۲۶۲/۰	۶۹۸۰۶/۲	۵۷۵۲۲/۱	سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز
۴۸۹۶۹۳/۲	۴۵۷۷۷۶/۳	۴۲۴۷۴۷/۹	۳۷۹۴۳۵/۵	۳۴۹۱۴۹/۳	۳۳۱۶۴۷/۵	سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار
۲۳۳۲۹۱/۶	۲۰۹۸۹۰/۸	۱۹۸۱۵۰/۳	۱۷۵۸۴۵/۸	۱۵۹۸۶۷/۹	۱۵۹۶۸۵/۱	کوتاه‌مدت
۲۶۶۴۰۱/۶	۲۴۷۸۸۵/۵	۲۲۶۵۹۷/۶	۲۰۳۵۸۹/۷	۱۸۹۲۸۱/۴	۱۷۱۹۶۲/۴	بلندمدت
۳۹۱۵۲/۴	۳۶۸۷۷/۷	۳۲۸۲۲/۷	۲۶۳۹۰/۴	۲۳۹۵۷/۷	۲۱۳۷۶/۷	یک‌ساله
۴۴۹۶۱/۹	۴۱۹۳۵/۸	۳۷۲۶۶/۷	۳۱۹۹۰/۲	۲۸۵۴۴/۲	۲۲۵۰۶/۵	دو‌ساله
۱۲۴۳۷/۲	۱۱۲۸۰/۵	۱۰۲۷۳/۸	۹۶۷۹/۱	۸۷۹۸/۳	۸۳۴۳/۵	سه‌ساله
۳۶۹۶/۹	۳۱۱۸/۳	۲۱۰۳/۶	۱۶۶۶/۴	۱۸۵۲/۲	۱۴۳۷/۷	چهارساله
۱۶۶۱۵۳/۲	۱۵۴۶۷۳/۲	۱۴۴۱۳۰/۸	۱۳۳۸۶۳/۶	۱۲۶۱۲۹/۰	۱۱۸۲۹۸/۰	پنج‌ساله
۲۰۱۷۶/۷	۱۷۳۸۵/۰	۱۶۵۹۹/۵	۱۴۷۸۹/۱	۱۴۰۹۶/۶	۱۴۶۷۴/۱	سپرده‌های متفرقه
۹۲۱۰۱۹/۴	۸۳۲۱۲۳/۷	۷۸۶۹۶۸/۵	۷۰۴۵۸۶/۳	۶۸۵۸۶۷/۲	۶۲۵۹۷۸/۶	نقدینگی (۱+۲)

خلق پول توسط سيستم بانكي

- افزایش حجم نقدینگی توسط بانکهای تجاري
  - نگهداري موجودي صندوق
  - ذخيره قانوني
- افزایش حجم نقدینگی توسط بانک مرکزی

ذخیره قانونی

- بانکها موظفند درصدي از سپرده هاي مردم را نزد بانک مرکزی نگهداري نمایند که به آن ذخیره قانونی می گویند.
- هدف از آن افزایش ضریب اطمینان سپرده مردم نزد بانکهاست.
- بانک مرکزی از سپرده قانونی به عنوان ابزاری برای ایجاد تعادل در اقتصاد استفاده میکند.

خلق، یول توسط سیستم بانکی، (مثال)

مراحل	افزایش میزان سپرده در بانک	ذخیره قانونی % ۲۰	دارایی بانک برای اعطای تسهیلات
مرحله اول	۱۰۰ ←	۲۰	۸۰
مرحله دوم	۸۰	۱۶	۶۴
مرحله سوم	۶۴	۸/۱۲	۲/۵۱
مرحله چهارم	۲/۵۱	۲۴/۱۰	۹۶/۴۰
مرحله پنجم	۹۶/۴۰	۲/۸	۷۶/۳۲
....	....	....	....
کل	۵۰۰ ←	۱۰۰	۴۰۰

نحوه محاسبه افزایش میزان سپرده

افزایش میزان سپرده

$$\Delta D = 100 + 100(0.8) + 100(0.8)^2 + 100(0.8)^3 + \dots + 100(0.8)^n$$

جمله اول تصاعد

$$S = \frac{a}{1-r}$$

نرخ تصاعد

فرمول تصاعد هندسی

ضریب افزایش پول

$$S = \frac{100}{1-0.8} = \frac{100}{0.2} \Rightarrow \Delta D = 500$$

درصد ذخیره قانونی

مبلغ اولیه سپرده گذاری = افزایش میزان سپرده $\left(\frac{1}{\text{درصد ذخیره قانونی}} \right)$

افزایش حجم نقدینگی توسط بانک مرکزی

پایه پولی نقدترین چهره پول در اقتصاد است که برابر با میزان سکه و اسکناسی است که بانک مرکزی در اختیار جامعه قرار می دهد.

حجم پایه پولی وابسته به سه عامل زیر است:

□ خالص دارایی های خارجی بانک مرکزی

□ خالص مطالبات بانک مرکزی از دولت

□ مطالبات بانک مرکزی از بانکها

افزایش حجم نقدینگی توسط بانک مرکزی

= پایه پولی از دید منابع

بدهی بانکها + خالص بدهیهای بخش دولتی + خالص دارایی های خارجی

= پایه پولی از دید مصارف

سپرده های بانکها نزد بانک مرکزی + سکه و اسکناس نزد بانکها + سکه و اسکناس در دست اشخاص

تابع عرضه پول

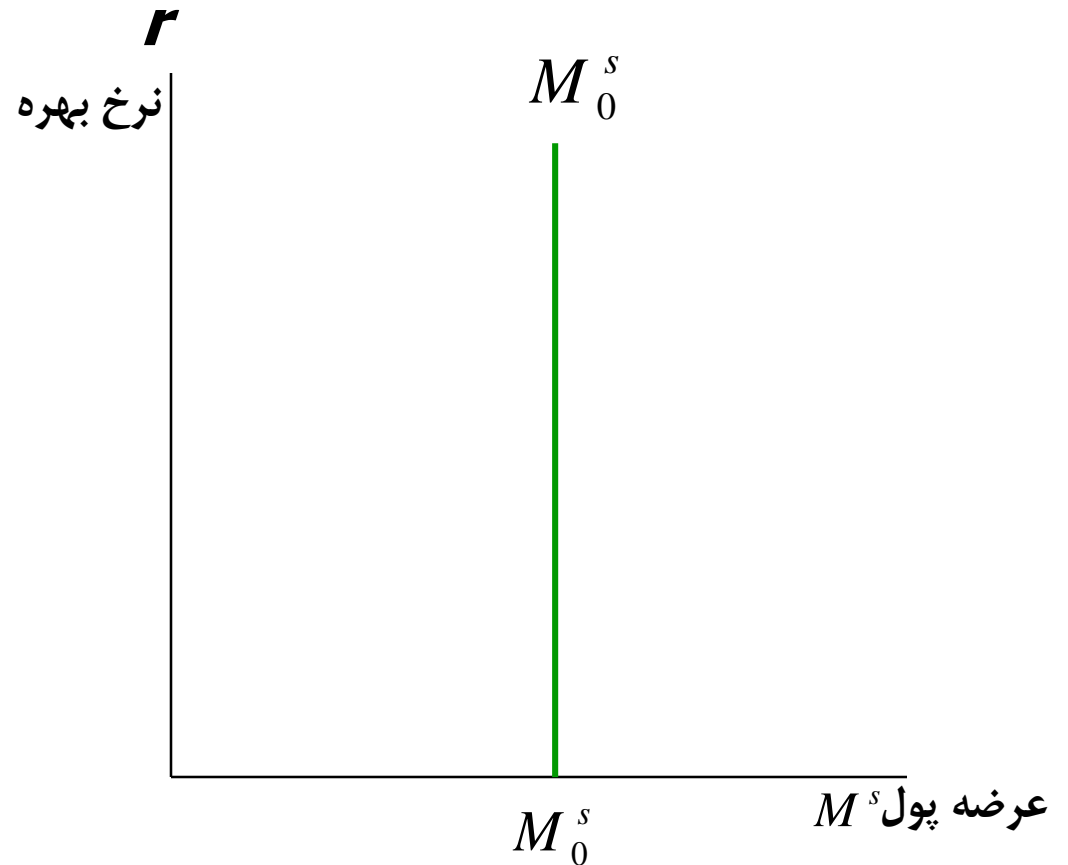
- عرضه پول تحت تاثیر رفتار بانکهای تجاری و بانک مرکزی است.
- عرضه پول یک متغیر برونزا است.

$$M^s = M_0^s$$

عرضه پول

$$M^s = M_0^s$$

تقاضای پول

- **تقاضای متوسط پول**، مقدار پولی است که در طول یک دوره نگهداری می شود.
- مقدار پولی که اشخاص نگهداری میکنند نشاندهنده مقدار کالاها و خدماتی است که میتوانند خریداری کنند.
- پس پول به خودی خود فاقد ارزش و نیاز است.

تقاضای پول

انگیزه های نگهداری پول:

۱. **تقاضای معاملاتی پول**
۲. **تقاضای احتیاطی پول**
۳. **تقاضای سفته بازی پول**

تقاضای معاملاتی پول

- تقاضای معاملاتی پول، مقدار پولی است که افراد به منظور انجام هزینه های روزانه خود نگهداری میکنند.
- انگیزه افراد از نگهداری پول، تفاوت بین زمان کسب درآمد و زمان انجام مخارج است. به عنوان مثال اکثر خانوارها درآمد خود را ماهانه دریافت میکنند و روزانه هزینه میکنند و لذا برای تامین پرداختهای ماهانه، مجبور به نگهداری پول در طول ماه هستند.

عوامل موثر بر تقاضای معاملاتی پول

- درآمد
- فاصله زمانی بین دریافتها
- الگوی زمانی مخارج

تقاضای احتیاطی پول

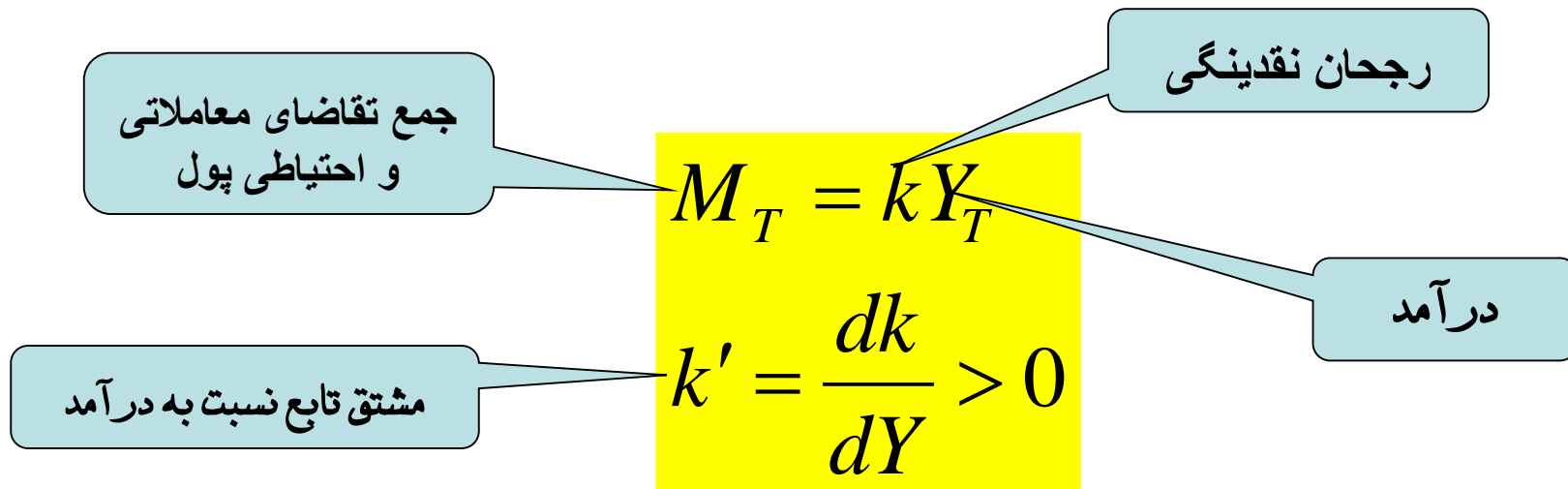
- افراد برای زمانی که درآمدهایشان در موعد مقرر دریافت نشود و یا مخارج غیر قابل پیش بینی بوجود آید، اقدام به نگهداری پول اضافی مینمایند که تقاضای احتیاطی گفته میشود.

عوامل موثر بر تقاضای احتیاطی پول

- درجه عدم اطمینان نسبت به انتظارات
- درجه خطر پذیری شخص
- نرخ بهره بازار
- درآمد فرد

تقاضای معاملاتی و احتیاطی پول

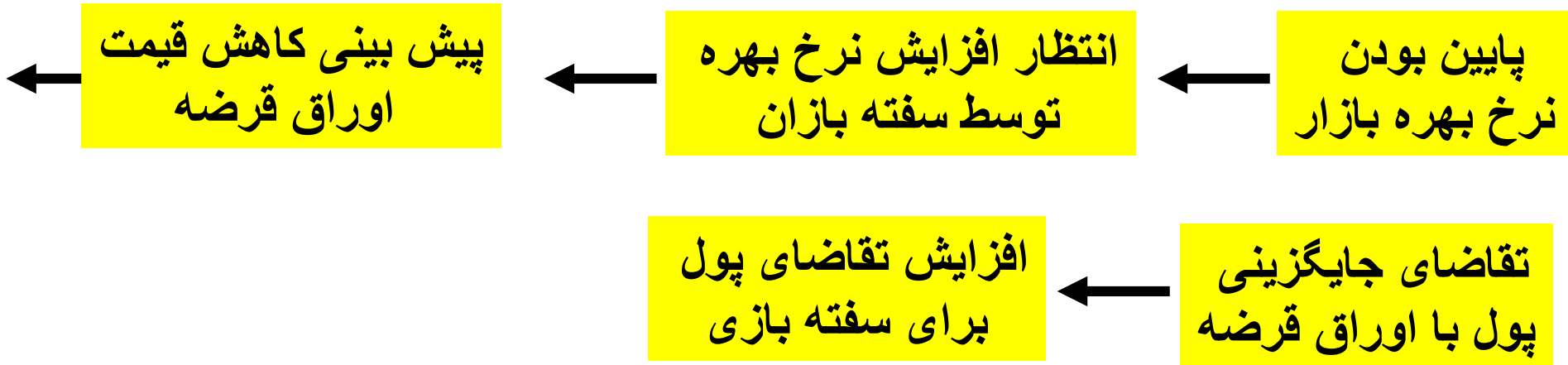

رچان نقدینگی: درصدی از درآمد که بطور متوسط در طول یک دوره بصورت پول با انگیزه معاملاتی و احتیاطی نگهداری میشود.

تقاضای سفته بازی برای پول

- کنیز با طرح انگیزه دیگری، یعنی تحصیل سود از نوسانات بازار، تقاضای سفته بازی را توضیح داد.
- عدم اطمینان نسبت به وضعیت آینده نرخ بهره، توضیح منطقی برای انگیزه سفته بازی است که موجب نگهداری پول نقد میشود.

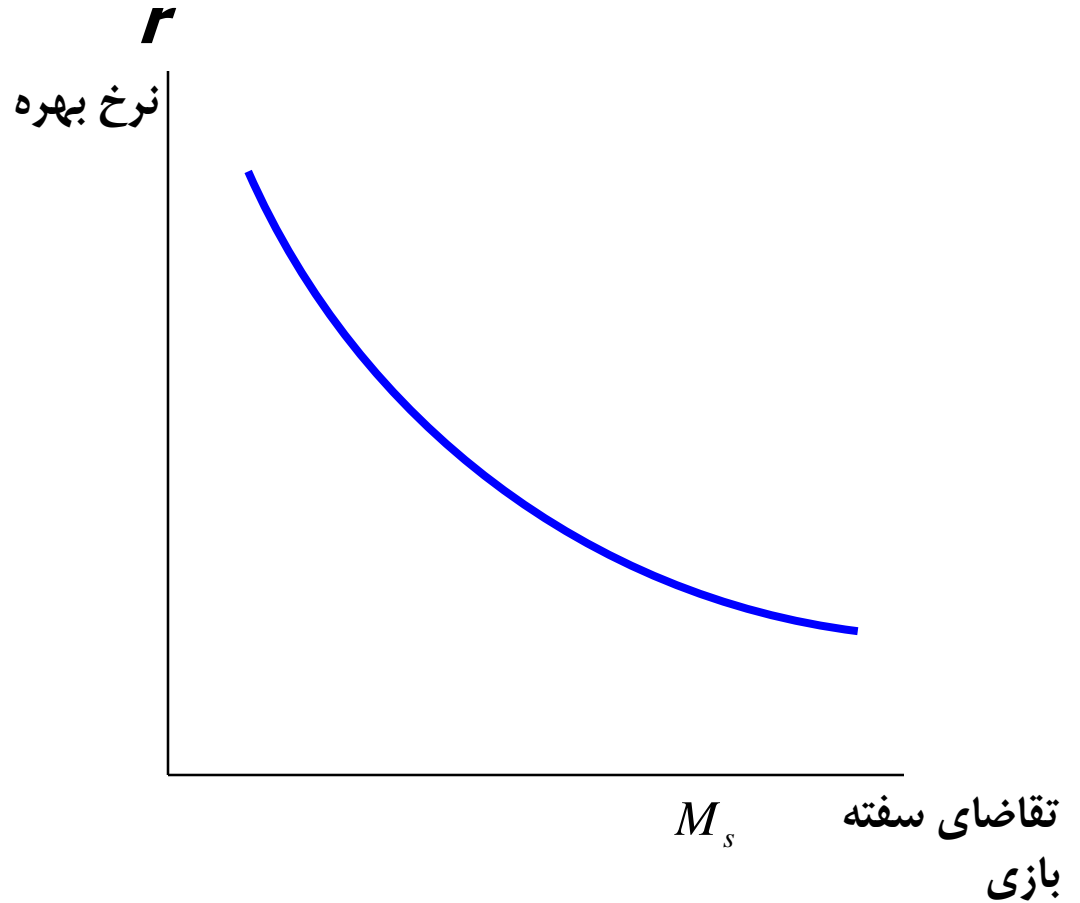
تقاضای سفته بازی برای پول

تقاضای سفته بازی برای پول

$$M_s = l(r)$$

$$l' = \frac{dl}{dr} < 0$$

سیاستهای پولی

- بطور کلی سیاستهای بکار گرفته شده از طریق **تغییرات در عرضه پول** توسط بانک مرکزی را **سیاستهای پولی** می گویند.
- بانک مرکزی با استفاده از سه ابزار عمده عرضه پول را کنترل می کند:

✓ تغییر در نسبت ذخیره قانونی

✓ تغییر در نرخ تنزیل مجدد

✓ عملیات بازار باز